

Andrzej Sylwestrzak

"Adwokatura w BSRR", I. I. Martinowicz, Mińsk 1973 : [recenzja]

Palestra 18/6(198), 117-119

1974

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

ADWOKATURA ZA GRANICĄ

I. I. Martinowicz: *Adwokatura w BSRR, Mińsk 1973, s. 174.*

Praca I. I. Martinowicza stanowi bogaty zarys rozwoju adwokatury Białorusi na tle ogólnych tendencji kształtowania się tej instytucji w ustroju radzieckim. Mimo że podstawowy zakres rozważań autora monografii koncentruje się wokół problematyki współczesnej formy organizacyjnej adwokatury, to jednak całość tych rozważań podbudowana została bardzo interesującymi materiałami obrazującymi ewoluowanie instytucjonalnych form adwokatury białoruskiej w powiązaniu z ogólnymi, przyjmowanymi w poszczególnych okresach rozwiązaniami instytucjonalno-organizacyjnymi adwokatury ZSRR. Dość bogaty materiał historyczny spełnia tutaj rolę podwójną: a) pozwala na pełniejsze zrozumienie dróg kształtowania się rozwiązań instytucjonalnych przyjętych we współczesnym prawie radzieckim, a poza tym b) materiał ten, wraz z demonstrowaną wielokrotnie przez autora umiejętnością syntetyzującego spojrzenia na proces ewoluowania wybranej instytucji ustrojowej na tle bardziej ogólnych tendencji politycznoprawnych określonej epoki, doskonale spełnia funkcję informacyjną o charakterystycznych procesach dróg rozwoju adwokatury białoruskiej w odniesieniu do ogólnozwiązkowych aktów prawnych.

Podkreślić w tym miejscu należy, że autor monografii wykorzystał wiele danych statystycznych obrazujących stan kadrowy, jak również aktywność adwokatury w poszczególnych okresach rozwoju państwa radzieckiego. Dane te uzyskane zostały przy zastosowaniu metody gromadzenia danych socjologicznych względem materiału historycznego, a są tym bardziej cenne, że dają obraz tego samego problemu w poszczególnych okresach rozwoju socjalistycznej Białorusi. Przedstawienie w ten sposób stanu kadrowego adwokatury wydaje się zabiegiem względnie prostym, natomiast badanie prawidłowości kształtujących się w zakresie jej aktywności w podstawowych kategoriach spraw jest bez wątpienia przedsięwzięciem znacznie trudniejszym. Ale i ta strona monografii spełnia na ogół oczekiwania czytelnika.

Podkreślić także należy, że autor koncentrował się zasadniczo na problemach organizacyjnych adwokatury BSRR i w takiej też relacji nawiązywał do ogólnozwiązkowych rozwiązań ustawodawczych, nie wnikając w szczególność uprawnień procesowych adwokatów. Ta jednoznaczność zasadniczych kryteriów badawczych czyni problem ewolucji form organizacyjnych adwokatury białoruskiej bardziej przejrzystym w całościowym ujęciu monograficznym. Rozważania nad problemami organizacyjnymi adwokatury służą jednocześnie autorowi do opracowania charakterystyki podstawowych form aktywności adwokatury, np. w zakresie prawa pracy, prawa karnego, rolnego, cywilnego, rodzinnego.

Słuszna jest tu generalna teza autora zmierzająca do powiązania charakterystyki wybranego zakresu aktywności adwokatury z odpowiednim podstawowym w danej dziedzinie aktem prawnym, na którego tle plastycznie rysowała się działalność adwokatury. Materiał prawny dotyczący strony organizacyjnej adwokatury został w ten sposób znacznie zdynamizowany przez pokazanie — w ramach określonych form organizacyjnych — praktycznych funkcji wykonywanych przez adwokatów białoruską.

Teraz krótko o treści pracy. Recenzowana monografia składa się ze wstępu, czterech rozdziałów i zakończenia. Rozdz. I przedstawia problemy organizacji obrony sądowej oraz innych form pomocy prawnej na Białorusi w pierwszych latach istnienia państwa radzieckiego. Pamiętać należy, że władza radziecka niemal że bezpośrednio po zakończeniu pierwszego stadium działań rewolucyjnych powołała własne sądownictwo, rozwiązując jednocześnie dotychczasowe sądy, prokuraturę i adwokatów. Obrona przed sądem pomyślana została wówczas niezwykle szeroko; mógł ją sprawować w zasadzie każdy obywatel korzystający z pełni praw obywatelskich. Poza spontanicznością ówczesnej obrony poważną rolę odgrywał problem zaktywizowania mas ludowych we współdziałaniu z funkcjonowaniem organów państwowych, w tym także sądów. I. I. Martinowicz w bardzo interesujący sposób przedstawił ten problem na Białorusi, nie unikając ocen krytycznych wiążących się z niedoskonałą wówczas obroną sądową.

W roku 1920, po zakończeniu działań wojny domowej (rozd. II) i — w następstwie tego — po ukształtowaniu granic Białorusi, rząd białoruski przystąpił do organizowania republikańskiego sądownictwa, jak również obrony prawnej. Fundamentalnym w tym zakresie aktem prawnym było rozporządzenie z 1922 r. powołujące kolegia obrońców (od tego czasu liczy się w ZSRR powstanie zinstytucjonalizowanej formy adwokatury), rekrutujące się z zawodowych adwokatów. Ta część monografii sięga do 1939 r., tj. do chwili wydania osobnej ustawy o adwokaturze ZSRR, obejmuje więc także moment uchwalenia i wejścia w życie Konstytucji ZSRR z 1936 r., która w sposób otwarty gwarantowała oskarżonemu prawo do obrony oraz zaakcentowała mocno problem prawa udziału obrony w toku postępowania sądowego. Faktem pozostaje jednak, że w owym okresie dokonano naruszeń praworządności socjalistycznej nie tylko w centrum, ale także w poszczególnych republikach, co nie pozostało bez znaczenia dla funkcjonowania sądów i adwokatury.

Wydanie w 1939 r. jednolitej ustawy o adwokaturze nie było jednak wyrazem opieszałości ustawodawcy w sprawie pełnego unormowania problemów obrony prawnej (rozd. III), lecz wiązało się z kwestią poważnej dyskusji wokół problematyki organizacji sądów i prokuratury, w następstwie czego dopiero w ostatniej kolejności unormowano problemy ustroju adwokatury. Osobną część tego rozdziału poświęca autor zmianom zaszłym w adwokaturze w okresie wojny światowej, jak również charakterystyce trudności i sposobom ich przełamania w latach powojennych.

Ostatni, IV rozdział pracy poświęcony został problematyce współczesnej organizacji adwokatury BSRR. Pamiętać należy, że w latach 1958—1962 we wszystkich republikach związkowych wydano osobne

ustawy, które w nowy sposób unormowały problem organizacji adwokatury, nawiązując jednak do odpowiednich norm Konstytucji ZSRR z 1936 r. Mamy tu zatem sytuację, kiedy ta sama norma konstytucyjna spotyka się już z powtórnyim zasadniczym unormowaniem ustrojowym adwokatury. Autor wiele uwagi poświęca także problematyce współdziałania adwokatury z jednostkami gospodarczymi, w szczególności kołchozami.

Zakończenie pracy zawiera syntetyczne podsumowanie całokształtu rozważań z uwypukleniem podstawowych tendencji kształtowania się adwokatury współczesnej w nawiązaniu do ewoluowania odpowiednich rozwiązań instytucjonalnych w ciągu przeszło pięćdziesięcioletniej tradycji rozwoju adwokatury w Związku Radzieckim.

Podsumowując krótko uwagi nasuwające się nad czytaniem recenzowanej pracy, podkreślić należy, że I. I. Martinowicz oddał do rąk czytelnika radzieckiego bardzo interesujące i wszechstronne opracowanie monograficzne. Monografia ma jednak głównie charakter opracowania problematyki organizacyjno-ustrojowej adwokatury. Autor celowo w takim ujęciu metodologicznym pomija kwestię ewoluowania procesowych uprawnień adwokatury na tle kolejnych ustawodawstw radzieckiego prawa sądowego. Sprawa ta przedstawia się tu jako swoiste uzupełnienie strony ustrojowej adwokatury i — być może — nie została potraktowana w recenzowanej pracy jako jeden z problemów zasadniczych, ponieważ ostatnio na radzieckim rynku naukowym ukazało się kilka cennych opracowań koncentrujących się głównie na prawnoprocessowych problemach funkcjonowania obrońcy.

Podstawowym jednak walorem recenzowanej pracy jest bardzo wnikliwe przedstawienie problemów rozwoju białoruskiej adwokatury w nawiązaniu do ogólniejszych problemów kształtowania się instytucji obrońcy sądowego w państwie radzieckim w poszczególnych stadiach jego ewolucji. Autorowi w zasadzie udało się przedstawić, na podstawie bogatego, ogólniejszego tła odniesienia, charakterystykę rozwoju adwokatury BSRR, choć pamiętać należy, że Białoruś była republiką posiadającą znacznie bardziej rozwiniętą kulturę ogólną niż inne republiki, w szczególności azjatyckie, co nie pozostawało bez znaczenia przy rozwiązywaniu szeregu problemów także w zakresie organizacji obrony sądowej. Z tych przede wszystkim względów praca I. I. Martinowicza stanowi interesujący wkład do wiedzy o problemach kształtowania się adwokatury radzieckiej i stanowić może przykład umiejętności formułowania syntetycznych ocen na tle bogatego materiału historycznego i socjologicznego.

Andrzej Sylwestrzak